

Психолого-дидактичні особливості тестової перевірки знань учнів в умовах особистісно-орієнтованого навчання

В статті аналізується урахування вікових психологічних особливостей розвитку школярів в період ранньої юності та особливостей компонентного складу навчальної діяльності старшокласників з точки зору організації контролю знань в умовах особистісно-орієнтованого навчання на прикладі тестових завдань.

Account of the age psychological particularities of the development schoolboys at period of early adolescence and particularities component composition to educational activity pupils in their senior year with standpoint of the organizations of the checking the knowledges in condition larval-oriented education on example of the test tasks are analysed in article.

Орієнтація на особистість у ході навчання має відбуватися на всіх його етапах. У даній публікації буде розглянуто способи організації контролю знань учнів в умовах особистісно-орієнтованого навчання на прикладі тестових завдань.

Теоретико-узагальнюючий підхід до проблеми психологічного забезпечення тестової перевірки знань старшокласників дозволив виділити декілька найбільш суттєвих її аспектів: 1) урахування вікових психологічних особливостей розвитку (особистісного й когнітивного) у період ранньої юності; 2) урахування індивідуально-типологічних особливостей старшокласників як суб'єктів навчальної діяльності; 3) особливості процесу формування компонентного складу навчальної діяльності старшокласників. У даній роботі основну увагу ми звернули на дослідження першого й третього.

Специфіка психічного розвитку в період ранньої юності пов'язана зі зміною співвідношення зовнішніх і внутрішніх його детермінант, із

перетворенням юнаків в активних суб'єктів власної життєдіяльності й власного розвитку. У цьому віці прагнення до утвердження свого "Я" являє собою комплекс потребово-мотиваційних, ціннісно-сміслових і інтегративних утворень, що є найважливішим показником функціонування суб'єктивності, посилення ролі "внутрішніх умов" (С.Л. Рубінштейн). Значні психологічні зміни раннього юнацького віку зумовлені появою важливих новоутворень у сфері індивідуальної свідомості старшокласників.

Центральним новоутворенням цього періоду є особистісне, ціннісно-сміслове, професійне самовизначення, яке є переводом зовнішніх регулюючих впливів у внутрішні регулятори поведінки (Л.Е. Орбан, 1996).

Слід підкреслити, що формування виділених В.В. Давидовим і Д.Б. Ельконіним компонентів навчальної діяльності (розуміння й прийняття учнем навчальної задачі, здійснення навчальних дій, виконання ним самим дій контролю й оцінки) може здійснюватися вчителем різними методами, засобами, прийомами з урахуванням специфіки програмного матеріалу, теми, цілей і завдань уроку тощо. Тестова перевірка знань учнів, із психологічної точки зору, є реалізацією (і аспектом формування) функцій і дій самоконтролю й самооцінки учнем власних навчальних умінь. Самоконтроль, як відомо, є структурним компонентом цілісної функціональної організації системи саморегуляції індивіда (поряд із плануванням, цілепокладанням, прийняттям рішення, корекцією тощо) (Конопкін О.О., 1980).

Мотиваційна настанова на те, що тестова перевірка знань є засобом самоперевірки, самоконтролю й самооцінки власних навчальних досягнень дозволяє старшокласникам певною мірою реалізувати активну позицію суб'єкта, що за допомогою засобів навчальної діяльності самовизначається по відношенню до ходу не окремих подій (учинків, бажань), а всього подальшого життя й розвитку. Проміжна перевірка власних знань і вмінь фактично здійснюється в контексті особистісного ("який Я?", "які в мене здібності?"), смислового ("заради чого?", "з якою метою?") і професійного ("чи здатен?", "чи зможу?") самовизначення.

В умовах відсутності зазначеної мотиваційної настанови щодо тестової перевірки знань вона перетворюється в нав'язану ззовні подію, у зовнішній контроль, який можливо уникнути або "пройти" за допомогою будь-яких інших допоміжних дій.

У контексті проблеми взаємозв'язку формування навчальної діяльності і її впливу на процес розвитку особистості уваги вчителя старших класів потребує, передусім, розвиток і перебудова мотиваційної сторони навчальної діяльності учня, сприяння виникненню в ній значущих новоутворень. Мотивація тестової перевірки знань може (і має) стати не лише передумовою навчальної діяльності, але і її результатом, її новоутворенням.

З огляду на вище означене дидактичний аспект тестової перевірки знань учнів в умовах особистісно-орієнтованого навчання ми вбачаємо в розробці системи тестових завдань із відповідним супроводженням, яке б дозволило учню самостійно визначатися з вибором виду завдання, рівня його виконання, самостійно здійснити перевірку виконаної роботи й оцінювання, знайти помилки і самостійно зробити відповідні висновки про рівень засвоєння пройденого матеріалу.

Доречно пропонувати учням тестові завдання трьох видів:

Тест 1 – необхідно встановити пропущений текст, при цьому в результаті має бути сформульоване істинне твердження. Тест 2 – необхідно встановити істинність запропонованих тверджень і заповнити таблицю результатів, присвоюючи кожному істинному твердженню значення "1", а кожному хибному "0". Тест 3 – завдання, в яких необхідно вибрати вірну відповідь із числа запропонованих .

При цьому завдання кожного виду супроводжується оціночною таблицею, в якій зазначена кількість балів за кожне вірно виконане завдання. Для перевірки вірності виконання тесту учні мають можливість звірити власні відповіді з еталонними й проставити собі бали згідно з оціночною таблицею. Завершальний етап виконання тесту: з'ясування рівня оволодіння темою за допомогою шкали балових оцінок. Нижче наводимо завдання, оціночні таблиці,

шкалу балових оцінок на прикладі тесту з теми "Взаємне розташування прямої й площини в просторі" (геометрія, 10 клас).

Тест 1. Заповніть пропуски, щоб отримати вірне твердження.

1. Пряма лежить у площині, якщо вона з площиною ...
2. Пряма перетинає площину, якщо вона має з площиною ...
3. Пряма й площина називаються паралельними, коли вони ...
4. Пряма й площина не можуть мати спільної точки, якщо вони ...
5. Якщо пряма паралельна будь-якій прямій, ... , то дані пряма й площина паралельні.
6. Якщо площина проходить через пряму, ... , і перетинає цю площину, то лінія перетину площин паралельна даній прямій.

Таблиця 1

Оціночна таблиця 1

№ завдання	1	2	3	4	5	6
Бал	1	1	1	2	2	3

Тест 2. Установіть істинні чи хибні наступні твердження.

1. Пряма й площина називаються паралельними, якщо вони мають тільки дві спільні точки або пряма лежить у площині.
2. Пряма й площина не можуть мати спільної точки.
3. Пряма перетинає площину, якщо вона з площиною має дві різні спільні точки.
4. Пряма лежить у площині, якщо вона з площиною має дві різні спільні точки.
5. Існує тільки два різних випадки взаємного розташування прямої й площини.
6. Якщо площина проходить через пряму, паралельну до другої площини, і перетинає цю площину, то лінія перетину площин перетинає дану пряму.
7. Якщо пряма паралельна якій-небудь прямій, що перетинає площину, то дані пряма й площина паралельні.

Оціночна таблиця 2

№ завдання	1	2	3	4	5	6	7
Бал	1	2	1	1	1	2	2

Тест 3. У кожному завданні встановіть вірну відповідь із числа запропонованих.

1. Скільки існує різних випадків взаємного розташування прямої й площини? А) два; Б) три; В) чотири.

2. Відомо, що пряма паралельна до площини. Чи паралельна вона будь-якій прямій, що розташована в цій площині? А) так; Б) ні.

3. Яким може бути взаємне розташування прямих a і b , якщо $a \parallel \alpha$, $a \notin \alpha$, $b \in \alpha$? А) $a \cap b = A$, або $a \cap b = \emptyset$; Б) $a \parallel b$ або $a \perp b$; В) $a \equiv b$.

4. Яким може бути взаємне розташування прямих a і b , якщо $a \parallel \alpha$, $b \parallel \alpha$? А) тільки $a \parallel b$; Б) $a \parallel b$, або $a \cap b = V$, або $a \perp b$; В) тільки $a \parallel b$ або $a \cap b = V$.

5. Пряма a паралельна лінії перетину площини α і β . Яке взаємне розташування a і α , a і β ? А) $a \cap \alpha = A$ і $a \parallel \beta$; Б) $a \parallel \alpha$ і $a \parallel \beta$; В) $a \parallel \alpha$ і $a \cap \beta = V$.

6. Сторона AB трикутника ABC лежить у площині α . Як розташована відносно цієї площини пряма MN , що проходить через середини сторін AC і BC ? А) $MN \parallel \alpha$; Б) $MN \cap \alpha = R$; В) $MN \in \alpha$.

7. Дано куб $ABCD A_1 B_1 C_1 D_1$. Як розташовано ребро AA_1 по відношенню до граней $BB_1 C_1 C$ і $CC_1 DD_1$? А) лежить у цих гранях; Б) паралельна цим граням; В) перетинає ці грані.

8. Через сторону AB правильного шестикутника $ABCDEF$ проведена площина α . Як розташована по відношенню до цієї площини пряма CF ? А) паралельна цій площині; Б) перетинає цю площину; В) лежить у цій площині.

Оціночна таблиця 3

№ завдання	1	2	3	4	5	6	7	8
Бал	1	2	3	3	3	2	3	3

Таблиця 4

Шкала балових оцінок

Відсоток виконаних завдань від усього тесту		Менше 60%	60%-75%	75%-90%	Більше 90%
Рахунок у балах	Т 1	Менше 6	6-7	7-9	Більше 9
	Т 2	Менше 6	6-7	7-9	Більше 9
	Т 3	Менше 12	12-15	15-18	Більше 18
Рівень		Низький	Середній	Достатній	Високий

Такий підхід до організації тестової перевірки знань учнів старших класів ми вважаємо однією із форм навчання, яка впливає на процес формування особистості в період раннього юнацького віку і сприятиме формуванню таких важливих особистісних утворень як самооцінка, самокорекція, самовизначення.